

Streszczenie popularnonaukowe

Projekt „Analiza pojęcia osoby prawnej z perspektywy ontologiczno-językowej” wpisuje się w pewien nurt badań łączący podstawowe problemy ogólnego prawoznawstwa z pewnymi poglądami wypracowanymi na gruncie filozofii języka, filozofii umysłu oraz ontologii społecznej. Celem projektu jest ustalenie pewnych ram pojęciowych niezbędnych dla prawidłowego zrozumienia ontologicznego statusu osoby prawnej, zwłaszcza w świetle nowych rodzajów podmiotów, którym w różnych porządkach prawnych przypisuje się zdolność do posiadania praw i obowiązków. W literaturze wskazuje się, że do tego typu nowych rodzajów podmiotów należy zaliczyć m.in. zwierzęta (np. w stanie Haryana w Indiach), elementy środowiska naturalnego, takie jak rzeki lub góry (często omawiane przykłady rzeki Whanganui i góry Taranaki w Nowej Zelandii), a także różnego rodzaju byty zbiorowe, jak korporacje. Analogiczne wątki można również znaleźć w dyskutowanym obecnie w Unii Europejskiej problemie statusu prawnego tzw. osób elektronicznych (jak roboty czy sztuczna inteligencja).

Jakkolwiek wyżej wymienione przykłady funkcjonują w literaturze jako wręcz paradygmatyczne przypadki przypisania osobowości prawnej obiektom nie-ludzkim i nie-intencjonalnym – niektórzy badacze wskazują, że jest to błędny pogląd. Otóż twierdzą oni, że istnieją poważne ograniczenia w stosowaniu pojęcia osobowości prawnej. Uważają wręcz, że nawet jeśli niektórym obiektom innym niż ludzie przypisano skutecznie pewne prawa i/lub obowiązki – to nadal nie musi to oznaczać konieczności uznania takich podmiotów prawa za pełnoprawne osoby prawne. Badacze ci wskazują na pewną analogię, jaka może zachodzić z praktyką przypisywania stanów mentalnych niektórym bytom - możemy w rzeczywistości mówić o niektórych bytach, jakby były one intencjonalne (możemy powiedzieć, że np. korporacje chcą czegoś lub są o czymś przekonane), podczas gdy tak naprawdę nie mogą posiadać stanów mentalnych.

Problem statusu ontologicznego osób prawnych, jakkolwiek dość abstrakcyjny i czysto teoretyczny, ma ścisły związek z szeregiem istotnych problemów dotyczących podstawowych instytucji prawa. Jego właściwe uchwycenie może pozwolić nam m.in. zrozumieć, w jaki sposób pewne kategorie bytów innych niż ludzie mogą zostać pociągnięte do odpowiedzialności karnej za swoje czyny.

Optymalnie, rezultatem niniejszego projektu powinno być wypracowanie teorii ontologicznej, która będzie najlepiej dopasowana do obecnie przyjmowanych w porządkach prawnych koncepcji osoby prawnej. Taka teoria pozwoliłaby prawnikom na odróżnianie osób prawnych od podobnych do nich instytucji. Pomogłaby również prawnikom decydować o tym, czy niektórym typom podmiotów można przypisać cechę osobowości prawnej.